

BERNADETTE MCDONALD

Umetnost svobode

Življenje in plezalni vzponi Voyteka Kurtyke

Kazalo vsebine

	Uvod	7
Ena	Žival	13
Dve	Alpinistični vajenec	25
Tri	Hindukuš – brez spon	39
Štiri	Trollveggen	65
Pet	Bandaka – mordorska krasota	77
Šest	Lačen lakote	91
Sedem	Ples s trenutkom	103
Osem	Enfant terrible	121
Devet	Črta na nebu	153
Deset	Sijoča stena	165
Enajst	Razpotje	181
Dvanajst	Trango Tower	195
Trinajst	Nočni goli slog	231
Štirinajst	Ples podprijemov	247
Petnajst	Kitajski maharadža	257
Šestnajst	Metafizični možganski trust	281
Epilog	Detajl	295
Priloga	Seznam pomembnejših vzponov	301
	Zahvale	309
	Opombe	311
	Literatura in viri	317
	Indeks	321

Uvod

Gore niso stadioni, kjer bi stremel po dosežkih, ampak katedrale, kjer prakticiram svojo religijo. – Anatoli Boukreev, The Climb

Človek je lahko ustvarjalen le za ceno kontradiktornosti.
– Friedrich Nietzsche, *Somrak malikov ali Kako filozofiramo s kladivom*

Voytek Kurtyka je zgodaj vstal. Skuhal si je kavo in stopil k oknu, da bi opazoval nebo, ki se je prebujalo v jutranji zarji. Ko so pastelni odtenki zbledeli v barve biserov, se je premaknil k pisalni mizi. Kot običajno so ga pričakala elektronska sporočila dobaviteljev in težave s poljsko carino, ki jih bo moral razrešiti čez dan. Bilo je tudi nekaj vprašanj plezalcev o smereh in nepričakovano sporočilo od nekega Christiana Trommsdorffa. »Vabimo vas, da kot član strokovne žirije sodelujete na podelitvi zlatih cepinov v Chamonixu od 22. do 25. aprila 2009.«

Vsakoletni zlati cepini, ki se jih je oprijel vzdevek alpinistični oskarji, so nagrade za najbolj drzne in napredne alpinistične vzpone, pa tudi za življenjsko delo v alpinizmu. Christian Trommsdorff, gorski vodnik iz Chamonixa in predsednik organizacijskega odbora tega dogodka, je želel, da bi pri izboru najboljših vzponov sodeloval tudi Voytek, eden najbolj spoštovanih alpinistov vseh časov. Prav gotovo ni pričakoval takšnega odgovora.

Najlepša hvala za povabilo k sodelovanju pri žiriji Zlatih cepinov. Žal se tega dogodka ne bom mogel udeležiti ... Razumem, da je svet vpet v grozljiv sistem divje tekmovalnosti in posledičnih na-

grad in priznanj. A ta sistem je sovražnik resnične umetnosti. Kjer vladajo nagrade in priznanja, se konča resnična umetnost. Iskreno verjamem, da lahko plezanje vodi k fizičnemu in psihičnemu napredku in modrosti, nagrade in priznanja pa k nečimrnosti in egocentrizmu. Sodelovanje v tej igri ... je za plezalca nevarno. Pri tem nisem pripravljen sodelovati in tvojega vabila ne morem sprejeti.

Poleg filozofskega nestrinjanja z »igro«¹ Voytek nikakor ni mogel razumeti, kako naj bi ocenjevali vzpone v tej »grozljivi, divji tekmi«. Kako naj bi primerjal prečenje Makaluja Francoza Pierra Béghina s štiridesetdnevnim solo vzponom na Trango Tower, ki ga je opravil Japonec Takeyasu Minamiura? Ali pa zimski vzpon na Everest Krzystofa Wielickija in podvig Erharda Loretana, ki se je na to isto goro povzpел rekordno hitro, z le najnujnejšo opremo in večinoma ponoči? Primerjanje naprednih idej Reinholda Messnerja in nadčloveške vzdržljivosti Jerzyja Kukuczke se je zdelo absurdno. Po Voytekovem mnenju je imelo takšno razvrščanje »približno toliko smisla kot odločanje o tem, če je seks boljši od božiča«.

Voytek je trdil, da je alpinizem mnogo preveč kompleksen za takšna razvrščanja in primerjanja, saj ga sestavlja ogromno dejavnikov: estetika, fizični napor, metafizična komponenta, logistične težave, domišljija. In prisotnega je bilo ogromno trpljenja. Kako naj bi ga izmerili? »Pritisk medijev, da bi (za lastno rabo) ustvarili zvezdnika številka ena, pomeni poskus zreduciranja alpinistov na eno samo dimenzijo,«² je zapisal v odgovoru. »To pa pomeni degradacijo plezanja.«

Christian se v smehu spominja odločnega elektronskega sporočila, ki pa ga ni odvrnil od njegove namere. Naslednje leto je napisal še bolj drzno pismo; tokrat je Voyteka povabil, naj sprejme zlati cepin za življenjsko delo. Tudi tokrat se je Voytek odzval.

Pozdravljen, Christian,

to je vražja ponudba. V gore sem vedno bežal pred vsakodnevnim sranjem, ki ga srečujemo v družbi, zdaj pa predlagaš, naj

pri tem aktivno sodelujem. V gorah sem vedno znova z veseljem ugotavljal, da sem prost socialnih spon nagrad in priznanj, zdaj pa mi ponujaš prav to. V gore sem vedno bežal poln velikih pričakovanj, da se mi bo uspelo dvigniti nad moje človeške pomanjkljivosti, zdaj pa mi poskušaš vsiliti tisto najbolj nevarno: iluzijo pomembnosti in izjemnosti. Vse moje življenje je boj s to iluzijo. Dobro se zavedam, da je želja po nagradah in priznanjih največja past za naš ego in dokaz nečimrnosti. Žal mi je, a tega se ne grem. Zlatega cepina ne morem sprejeti. Če sem povsem iskren, me v globini duše skrbi, da je motiv za to zavrnitev morda prav ... Veš kaj? Na žalost tudi nečimrnost. Naj ti ne pride na misel, da bi me poskušal počastiti. Plezalci se izjemno dobro zavedamo pomena svobode in upam, da boš razumel moje nelagodje ob misli na takšno čast.

S takšnimi težavami se ne soočajo le plezalci, ampak tudi pesniki. Leonard Cohen je takole opisal svoj odklonilen odnos do kanadske nagrade za življenjsko delo: »Med drugim se tem stvarjem izogibamo zato, ker sprožijo globoke čustvene odzive ... To se umetnikom ali pisateljem dogaja zelo redko, ko imamo pred seboj brezpogojno sprejemanje svojega dela.« A Leonard Cohen je nagrado nazadnje le sprejel, ob tej priložnosti pa je dejal, da »skriti za svojimi pesmimi neodločno vstopamo v Dvorano slavnih«.¹

Christianu vztrajnosti vsekakor ni manjkalo. Morda je mislil, da je Voytek le sramežljiv. Splačalo se je še enkrat poskusiti. Leta 2010 je poslal še tretje pismo, v katerem je ponovno predlagal nagrado za življenjsko delo. Voytek je bil zmeden. Mar ni bil dovolj jasen? V odgovoru je poskušal biti bolj direkten.

Dragi Christian,
groza, to je nemogoča ponudba. Moral bi zanikati vsa svoja načela ... Priznam, da ... Hrepenim po prijateljstvu in ljubezni ljudi, a se močno bojim njihovega občudovanja. Ponižno priznavam, da sem ob občudovanju ponosen kot pav, a ravno to je razlog, da

ne morem sprejemati velikih nagrad ... Takšne nagrade mejijo na bogoskrunstvo. Bi puščavniku javno podelili nagrado za dolga leta duhovnega življenja? Resda nismo puščavniki, a naše izkušnje so včasih blizu nekakšnemu razsvetljenju, ki nam spremeni življenje ... Te dragocene trenutke želim ohraniti nepokvarjene. Ne morem jih zamenjati za javne poklone ... Christian, za tvojo ponudbo sem ti iskreno hvaležen in sram me je, da je ne morem sprejeti.

Prijatelj Voy

Voytek ni vedel, da Christian v svojih odločnih prizadevanjih glede nagrade ni bil sam. Najbolj ugledni svetovni alpinisti so se spraševali, zakaj Voytek še ni dobil tega priznanja, in zato so pritiskali na organizatorje Zlatega cepina, naj temu naredijo konec. Leta 2012 mu je Christian ponovno pisal in mu ponujal nagrado. Voytek je izgubil potrpljenje.

Dragi Christian,

oprosti. NE NE! Ne bom se več pogovarjal o zlatih cepinih. Pojasnil sem ti svoje razloge.

Ne poskušaj iz mene napraviti idiota ...

Voy

Kakšen človek bi vedno znova zavračal najvišje priznanje spoštovanja svojih tovarišev? Konec koncev o zlatem cepinu za življenjsko delo ne odločajo filmski producenti, politiki ali predsedniki planinskih zvez. To je nagrada za alpiniste *od* alpinistov. Ampak Voytek jo je zavračal, ker se je, kot je sam trdil, želel izogniti pastem javnega občudovanja. Njegova drža je bila občudovanja vredna, obenem pa se je zdela tudi nehvaležna. Težko bi si zamislili bolj zaslužnega prejemnika te nagrade, zato je bilo njegovo ravnanje še posebej nenavadno.

Voytek Kurtyka je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja spremenil pogled na plezanje v Himalaji, saj je dokazal, da je na najvišje gore na svetu možno plezati po težkih smereh in v majhnih navezah. Na njegovem seznamu je enajst velikih sten v Hindukušu, Himalaji in Karakorumu, med njimi pa je tudi šest osem-tisočakov.

Že skoraj od samega začetka, ko je prvič otipal skalo in prvič zagledal goro, se je Voytek plezanja loteval na samosvoj način. Ko je večina himalajcev gore naskakovala v tradicionalnem odpravarskem slogu, je on plezal v alpskem slogu – oziroma brez spon, kot je temu rekel sam. Ko je alpski slog v najvišjih gorstvih sveta postal stalna praksa, je šel še dlje: enodnevni vzponi in več osemtisočakov na eni odpravi. Ko je začel s prostimi ponovitvami starih tehničnih smeri na Poljskem, je razvil novo ocenjevalno lestvico, ki je natančneje odražala težavnost smeri in je v rabi še danes. Medtem ko so drugi poljski plezalci dvigovali standarde s pomočjo vrvi, klinov in ostale opreme, je on prosto in brez varovanja soliral njihove najtežje smeri. Njegov slog je bil vizionarski in vedno je ostal zvest svoji viziji. Svojim načelom se nikdar ni odrekel, pa naj je šlo še za tako pomemben vrh. Celo na K2, gori svojih sanj, se je raje odpovedal vrhu, kot da bi nanj splezal po smeri, ki ga ni zanimala.

Njegov pristop nikdar ni bil enoličen. Čeprav je odprtih rok sprejemal fizično, atletsko plat plezanja, so ga enako navduševali tudi miselni izzivi, nenehno sprejemanje odločitev, reševanje težav in strateške priprave, ki so bili sestavni del te dejavnosti. Še večji pomen je pripisoval estetski plati alpinizma, ki je na nekaterih vzponih preraščala tudi v duhovnost. Bil je ambiciozen plezalec, ki so ga privlačile ogromne ledene stene, tehnično zahtevni izzivi v skali in neprekinjena prečenja na velikih višinah. Cenil je lepoto in drznost, ki ju je iskal v prvenstvenih vzponih na čarobne vrhove. »Lepota skriva dostop do drugih svetov,«² je dejal.

Spomnim se najinega prvega srečanja leta 2010, ko je privolil v intervju za knjigo o poljskih plezalcih³, ki sem jo pripravljala. Držal se ga je sloves človeka, ki se izogiba gorniški skupnosti in še posebej novinarjem, zato sem bila precej oprezna. A ko mi je v svojem stanovanju eno za drugo ponujal skodelice (instant) kave in sva se dolge ure pogovarjala o njegovih vzponih, se mi je zdel vljuden, ustrežljiv in celo prijazen. Ostala sva v stikih in nazadnje sem predlagala, da napišem njegovo biografijo. Sledile so še mnoge skodelice kave (zdaj iz sijočega, novega espresso kavnega aparata) in dolgi dnevi pregledovanja fotografij in dnevnikov.

Zdaj, ko praznuje svojo sedemdeseto obletnico, daje vtis elegantnega moža, ki je vljuden in rezerviran. Čeprav je precej nizek in vitek, je

neverjetno močan, njegovo gibanje pa deluje skoraj breztežnostno. Zelo je zadržan, morda celo sramežljiv. Njegove besede, dejanja in misli so preiščeni in načrtani – tudi sam priznava, da je perfekcionista. Njegova samodisciplina je neusmiljena, a vseeno je včasih spontan kot otrok. Njegova razmišljanja so poglobljena, a njegov smisel za humor je ves čas v pripravljenosti, da se prikaže. Občuduje ga ves svet, a vendar najbolj ceni prijateljstvo. Cel kup nasprotij. Kot sem spoznala v najinih poznejših pogovorih, izžareva intenzivnost in moč, ki lahko v sogovornikih sprožita tudi nelagodje.

Pri pisanju zgodbe *Voyteka Kurtyke* ni bil največji izziv zbiranje ključnih podrobnosti njegovega življenja ali njihova predstavitev v logičnem zaporedju. Pravi izziv je predstavljalo osmišljanje teh dejstev, s pomočjo katerih sem poskušala kar najbolje razkriti ključne vrednote, v skladu s katerimi živi in ki so vse po vrsti povezane s svobodo.

V spominjanje se vpleta tudi domišljija, zato je ta dejavnost fleksibilna in nepopolna. *Voytekovo* oživljanje pomembnih trenutkov izpred mnogih let je bilo selektivno in njegovi spomini so se sčasoma precej spreminjali. Iskanje resnice oziroma bistva teh spominov pa se je izkazalo za ključno pri razumevanju njegove osebnosti. Sedem let pozneje, ko je knjiga tik pred izdajo, se je to raziskovalno popotovanje za trenutek ustavilo in privoščili smo si počitek v literarnem bivaku na *Voytekovi* poti iskanja umetnosti svobode.

ENA

Žival

Nedaleč stran je dežela, ki ji pravijo življenje.

Prepoznali jo boste po njeni resnosti.

– Rainer Maria Rilke, *Časoslov*

Miti se začenjajo zgodaj. Skoraj sedemdeset let je Voytek Kurtyka svet puščal v prepričanju, da je rojen 20. septembra 1947. Ampak priznati je treba, da prevare ni sprožil sam. Leto 1947 je bilo na Poljskem zelo burno. V drugi svetovni vojni je umrlo več kot šest milijonov prebivalcev in država je bila v kaosu in razsulu: beleženje rojstnih datumov za večino ljudi ni bilo najbolj pomembno. In tako se je pripetilo, da je bilo rojstvo malega Voyteka, ki je na svet prišel brez pompa v poljski vasici Skrzynki 25. julija 1947, zabeleženo šele 20. septembra istega leta. Zakaj bi se vznemirjali zaradi nekaj mesecev? Stvar ni bila vredna truda, vsaj po mnenju njegovega sijajnega, a občasno raztresenega očeta, Tadeusza Kurtyke, ki je bil na Poljskem znan kot pisatelj Henryk Worcell.

Tadeusz se je rodil leta 1909. Čeprav so Poljsko kmalu zatem zajele grozote prve svetovne vojne, je mladi fant odraščal na kmetiji, obkroženi z valovitimi bukovimi gozdovi, polnimi žuborečih potočkov. Brezskrbno je lovil ribe ter nabiral jagodičevje in gobe. Čeprav je bil radoveden in bistri, se je upiral omejitvam, na katere je naletel v šoli. Nasprotoval je tudi zahtevam očeta, ki je bil navajen trdega dela in je pričakoval, da mu bo sin pomagal na kmetiji in se posvečal šoli. Tadeusz je sovražil oboje. Pri šestnajstih je odšel zdoma in se preselil v bližnji Krakov.

Čeprav je večino Poljske močno prizadela vojna, je Krakov ostal mesto priznanih univerz, veličastnih katedral, muzejev, spomenikov in galerij, kjer so se zbirali številni izobraženi in vplivni posamezniki. Družabno življenje takratne krakovske elite se je vrtelo okrog restavracij vzdolž razkošnih avenij. Tadeuszevo prvo delo je bilo pomivanje posode v enem izmed najboljših tovrstnih zbirališč: restavraciji Grand Hotela. Tu so se vodilni poslovneži in oblastniki dobivali s kulturnimi ikonami, s katerimi so jedli, pili in brezskrbno klepetali.

Že kmalu se je Tadeusz razvil v izjemno čednega mladeniča; napredoval je na mesto natakara in življenje se mu je nepričakovano zasukalo. Njegov sodelavec v Grand Hotelu, Michael Choromański, ki je bil prav tako natakar, je opazil, da Tadeusz med odmori v službi pogosto bere klasike. Tolstojevo *Kreutzerjevo sonato*, in podobne. Choromański, ki je bil pisatelj, je Tadeusza spodbujal, naj poleg branja poskusi tudi s pisanjem. To je tudi storil in šlo mu je odlično. Kmalu si je začel zapisovati zanimive podrobnosti, ki jih je videl in slišal v Grand Hotelu. Brez sramu je prisluškoval pogovorom, ki jih je pozneje zabeležil nadvse živo in podrobno. Tako je nastala tanka knjižica, ki jo je objavil pod psevdonimom Henryk Worcell. *Zakleti krogi*, izdani leta 1936, so na Poljskem dvignili precej prahu, to pa je bil tudi začetek mladeničeve pisateljske kariere. Čeprav je za osebe, nastopajoče v knjigi, uporabil izmišljena imena, je škandal zaradi opravljenih anekdot o zasebnem življenju pomembnih posameznikov ogrozil njegovo varnost v Krakovu. Pobegnil je v Zakopane, gorsko vas v poljskih Tatrah, kjer se je pridružil bohemski skupnosti tamkajšnjih umetnikov in pisateljev.

V predvojnih letih se Tadeusz ni ukvarjal samo s pisanjem, ampak je sodeloval tudi v ilegalnem gibanju, ki je delovalo v bližnjem Krakovu. Skupina je med drugim načrtovala tudi atentat na pomembnega nemškega generala in jasno je bilo, da bodo njihove namere kmalu razkrite. Za Tadeusza je bilo najbolj varno, da zapusti Poljsko in prostovoljno odide v nemško delovno taborišče Meissen v bližini poljske meje.

Onkraj najvzhodnejših delov države, kjer je danes vzhodna Ukrajina, takrat pa je to ozemlje spadalo pod Sovjetsko zvezo, se je odvijala še ena družinska zgodba. Antonina Moszkowska se je rodila leta 1922 poljski

družini s šestimi otroki. Njeno odraščanje je bilo težko, izobrazba pa minimalna. Tam so živeli tako Poljaki kot Ukrajinci in po prihodu Nemcev med drugo svetovno vojno so jo odpeljali v delavno taborišče Meissen, kjer je ostala do leta 1945.

Antonina in Tadeusz sta se spoznala in zaljubila: pozorno vaško dekle z angelskim obrazom iz severovzhoda in mladenič iz jugozahoda, ki je do takrat popolnoma opustil rojstno ime in je uporabljal le še pisateljsko ime Henryk Worcell.

Takoj po koncu vojne sta se poročila in se vrnila na Poljsko, kjer sta se znašla pred dilemo: kaj bosta delala in kje bosta živela? Po vsej državi so se ljudje množično preseljevali, saj so se meje z Nemčijo in Rusijo spremenile. V skladu s povojnimi dogovori so najvzhodnejša območja Nemčije, vse do reke Odre, zdaj pripadala Poljski. Posledično so tamkajšnji nemški prebivalci morali oditi. Istočasno so se morali odseliti tudi Poljaki iz skrajnega vzhoda Poljske, ki je po vojni pristal v sovjetskih rokah. Odšli so na zahod na bivšo nemško ozemlje, od koder so se tudi Nemci selili proti zahodu. Mnogi domovi in kmetije, kjer so prej živele nemške družine, so zdaj prevzeli Poljaki. Dogajalo se je celo, da so si prihajajoči Poljaki hiše začasno delili z odhajajočimi Nemci. Iz te nenavadne situacije je Henryk črpal navdih za svoje nadaljnje pisanje. Na površju je njegovo delo predstavljalo uradno verzijo občutljivega in pogosto neprijetnega političnega in kulturnega prekrivanja. Na globljem nivoju pa se je spopadal s čustvenim uničenjem, ki ga je povzročilo masovno preseljevanje. Zaradi dolgoletnega življenja v strahu so ljudje otopeli in vsak nov dan je dodatno zabrisal spomin na državo, ki so jo nekoč poznali.

Henryk in Antonina sta si poiskala kmetijo v bližini vasi Skrzynka v jugozahodnem delu Poljske, ki je prej pripadal Nemčiji. Tamkajšnjo podeželje je polno valujočih gričev, zelenih gozdov, rek, polnih postrvi, in izvirov termalne vode. Po prihodu iz nemškega delovnega taborišča se jima je zdelo, da sta prišla v raj. Dobro ohranjeno kmetijo sta si prvih nekaj mesecev delila z odhajajočimi nemškimi lastniki. Dodatno težavo je predstavljalo dejstvo, da kmetija ni pripadala mlademu paru, ampak je bila v državni lasti.

Kmalu po prihodu sta si ustvarila družino. Prvi se je rodil Voytek, ki sta mu sledila dva brata: tri leta mlajši Jan in Andrzej, ki je prišel na svet

še tri leta pozneje. Henryk se je ukvarjal s pisanjem in seveda s kmetijo. Štiri krave, en vol, en konj, eno žrebe, dva teleta, tri koze, dve ovci, dvajset kokoši, pet gosk, šestnajst zajcev, dva prašiča in štirje hektarji zemlje. Dela je bilo veliko. Ker se je Henryk najbolje znašel v svetu besed in idej, so se na kmetiji začele pojavljati težave. Po štirih letih truda sta si z Antonino priznala, da kmetovanje ni zanju.

Družina je odšla v vas Trzebieszowice nedaleč stran, kjer jih je pričakala trdna zgrajena, bela hiša z dvema ločenima stanovanjema. Vselili so se v pritlično in Henryk je nadaljeval s pisanjem o težavni temi, ki se je bil lotil. Imel je trdna načela o poštenosti in enakosti in branil je vse, ki se jim je po njegovem mnenju dogajala krivica, kar ga je včasih spravilo v težave. Nekoč so ga tako pretepli, da ni videl na eno oko. V nekem drugem incidentu so ga zabolili z nožem. Družina je to dojemala kot kazen za njegova trdna prepričanja in bili so ponosni nanj. A to so bili zapleteni in težavni časi in življenje v povojni komunistični Poljski ni bilo enostavno. Nihče ni mogel vedeti, kakšne sile so na delu v ozadju in kaj bodo komunistične oblasti pozneje pričakovale od Henryka Worcella.

Kljub nenehno prisotnim napetostim je družina ostala v novem domovanju do leta 1957. Čeprav se je Henryk popolnoma posvetil pisanju, je pogrešal stimulatивно okolje literarne skupnosti. Ko mu je poljsko literarno združenje ponudilo stanovanje v bližnjem Vroclavu, kjer bi lahko nemoteno pisal, jih ni mogel zavrniti. Družina se je preselila v četrto največje poljsko mesto, kjer so začeli na novo.

Vroclav je elegantno mesto z bogato kulturno zgodovino. Baročna, gotska, češka in pruska tradicija so ustvarile arhitekturni kalejdoskop s številnimi spomeniki in katedralami. A leta 1957 ni bilo tako privlačno. Proti koncu druge svetovne vojne je bilo prizorišče ene zadnjih velikih bitk med Rdečo armado in Nemci. Dva dni pred koncem vojne so se Nemci predali, a pred tem je bilo uničenega že več kot pol mesta. V ponesrečeni evakuaciji je umrlo skoraj 200.000 ljudi, še dodatnih 40.000 pa jih je obležalo mrtvih na svojih domovih. Ob koncu vojne je tukaj živelo skoraj 200.000 Nemcev in manj kot 20.000 Poljakov. V naslednjih dveh letih je mesto ponovno prišlo pod poljsko oblast in vakuum, ki je ostal po množični selitvi Nemcev, so zapolnili poljski državljani. Večina jih je priš-

la iz severovzhodnih delov Poljske, ostali, kamor je spadala tudi družina Kurtyka, pa so se priselili iz bližnje okolice.

Henryk in Antonina nista imela rednih dohodkov, a k sreči jima ni bilo treba plačevati najemnine. Družina je živela od prihrankov od Henrykovega pisanja, ki pa nikakor niso bili obilni. Ko je prišel predujem za avtorske pravice, so bili vsaj za nekaj časa preskrbljeni. A tudi ko so imeli denar, je bilo v trgovinah težko najti dovolj hrane, vrste pa so bile neznosno dolge. Imeli so kos zemlje nedaleč stran od stanovanja, kjer so gojili nekaj zelenjave. Lačni resda niso bili, a njihova prehrana vsekakor ni bila bogata. Temeljila je na krompirju in zelju, kot je bilo v tistem času običajno pri večini poljskih družin. Pozneje se je Antonina zaposlila kot receptorka, s čimer so dobili dodaten vir zaslužka. Kljub skromnemu življenju je bil Henryk v Vroclavu bolj zadovoljen, saj je bil obkrožen s pisatelji, založniki in kulturnim življenjem.

Ko so se preselili v Vroclav, je bilo Voyteku komaj deset let in čustveno je bil zaradi selitve popolnoma na psu. Najbolj srečen je bil, ko je tekal po okoliških gozdovih in hribih. Večkrat je obupano slonel ob oknu svoje sobe v drugem nadstropju in strmел na ulico, polno smeti in požganih stavb, iz katerih so vanj zijale črne luknje, in hrepenel po vrnitvi v gozd. »Selitev v Vroclav je bila travmatična izkušnja,« se je spominjal. »Jasno sem se zavedal, da sem izgubil nekaj, kar mi je bilo izjemno pri srcu. Spominim se, da sem ves čas stal ob oknu, nemo opazoval promet in jokal.«

Pogosto ga je mučila nočna mora, v kateri se je srečal z duhu podobnim stvorom z grozljivo zlobno dušo. V sanjah je Voytek kljubovalno stal pred prikaznijo in se ji poskušal zoperstaviti. Včasih je strahoma napravil korak ali dva proti njej, nato pa se je kriče zbudil. Z vsakim korakom so sanje postajale bolj žive, strah pa bolj prvinski. Še korak bližje: padal je. Še eden: umiral je.

Postopoma se je navadil na življenje v mestu. Ni imel druge izbire. V zgodnjem otroštvu mu je majhna vaška skupnost vcepila močna tradicionalna in konservativna načela, ki so bila povsem jasna. Toda imel je bogato domišljijo in polagoma si je na podlagi zbranih idej in izkušenj začel ustvarjati svoje lastno življenje. Čeprav mu je bilo v mestu neprijetno, mu je nudilo obilico različnih pogledov, novih prijateljev, drugačnih tradicij.

Eden izmed Voytekovih pobegov so bili poletni tabori, ki so bili v tistem času na Poljskem sila skromni: otroke so namestili v prazne šole, spali so na preprostih ležalnikih, jedli preprosto hrano iz menz in sodelovali v organiziranih športnih aktivnostih. Voytek je bil nor na šport – tek, suvanje krogle, boks in sabljanje – in tako kot se je rad igral, je bil tudi tekmovalen. A poletni tabori so bili privlačni predvsem zaradi lokacij: Baltsko morje, gore in jezera. Vsako poletje je Voytek tri tedne dihal podeželski zrak, se igral v morju in si osvežil dušo. »Bilo je čudovito,« je dejal.

Henrykov pisateljski ugled je narastel, z njim pa je naraslo tudi njegovo imetje. Vsakih nekaj let je izdal knjigo in dobival je več denarja za avtorske pravice ter več prošenj za predavateljske nastope. Komunistična oblast ga je postavila za predsednika vroclavskega literarnega združenja in zaradi predavanj in podpisovanj knjig je potoval po vsej državi. Na njegovih fotografijah iz tega obdobja vidimo samozavestnega človeka z visoko dvignjeno glavo, ki elegantno kadi med pogovorom z občudovalci. Pri vsem, kar je počel, je ostal predan Bogu. In pijači. Tridnevna popivanja niso bila nič neobičajnega. Pri vzgoji otrok je glavno vlogo prevzela Voytekova mati in svojim trem sinovom je nudila vso ljubezen in varnost, kar ju je premogla.

Zaradi Henrykove predanosti cerkvi se je med njim in njegovim najstarejšim sinom pojavil velik razkol. Čeprav je bila Voyteku všeč vzvišena arhitektura katedral, so ga pridige že kot otroka na smrt dolgočasile. »V njih nisem nikdar našel nobene duhovnosti,« je nergal. »In tista glasba! Včasih se mi je zdela grozljivo žalostna in celo strašljiva ... Le redko je izžarevala kakršnokoli veselje, ki bi izhajalo iz stika z Bogom. Prepogosto je izražala človeško bedo in moledujoč odnos do Boga,« je dejal. »Zdelo se mi je, da je prevladujoče čustvo strah. Zakaj? Ker je nad to religijo visela grožnja pekla, ta strašljiva sila pa je bila prisotna tudi v glasbi. Zaradi te glasbe sem dobil močan občutek, da je pekel moja usoda. Od četrtega ali petega leta dalje sem se počutil resnično zatiranega. To sem dojemal kot neke vrste religiozno ustrahovanje.«

Vseeno se ni upiral in je do šestnajstega leta vsak teden hodil k maši, najprej na vasi, pozneje pa tudi v mestu. Prejel je prvo obhajilo in spove-

doval svoje grehe, kar mu je včasih najbrž prišlo kar prav. A sčasoma je nehal hoditi k spovedi in kmalu ni hotel več v cerkev. »S tem sem pokazal precejšnje uporništvó,« se je spominjal. »Vstaja! Staršem sem razglasil: ‚Ne bom več hodil v cerkev. Zame jo to navadno sranje. S tem nimam kaj početi. Ne bom več poslušal njihovih pridig o nebesih in peklu. Tega ne verjamem in ne sprejemam.‘« Oče je bil šokiran in jezen. Mati je bila užaloščena. Čeprav se oče in sin nista bila sposobna pogovoriti o nastali situaciji, je Voytek prepričal mater, da ima te farse dovolj in da ne more več peti cerkvenih pesmi, sodelovati pri obredih, prejemati obhajil in se delati, da veruje. »Vse skupaj je bila velika manipulacija in moj čut za poštenost mi ni dovoljeval, da bi to sprejel,« je pojasnil. Antonina je stežka sprejela njegovo trmasto odločitev, saj je bila rimskokatoliška cerkev močno vpeta v poljsko kulturo in tradicijo.

Mnogo pozneje je Voytek občasno spet obiskal kakšno cerkev, kjer ga je ganila predanost, ki jo je opazil pri župljanih. A osnovne postavke krščanstva – nebesa in pekel, božja milost, verovanje v Boga, ki je po Voytekovem mnenju kazal vse značilnosti najbolj osnovnih in preprostih človeških nagnjenj, in želja po neomejeni moči, slepi predanosti in krutosti – so bile zanj strup za inteligenten um. »To je Bog, ki je odraz najnižjih človeških hrepenenj,« je dejal. Vseeno je že kot najstnik razumel človekovo spontano zavedanje duhovnosti, ki nas obdaja, in naravno željo po povezanosti s temi silami. Tega ni le razumel, ampak tudi občutil. A ne v cerkvi, pač pa v naravi, in to zelo pogosto. Tudi pri poslušanju glasbe in raziskovanju ostalih oblik umetnosti. Pozneje se mu je na odpravah zavedanje duhovnosti dodatno poglobilo, gore in plezanje pa so postale orodje za komuniciranje s temi občutki.

Kljub njunemu težavnemu odnosu sta imela Voytek in oče mnogo skupnih lastnosti. Henryk se je zanašal predvsem na razum, kar je držalo tudi za mladega Voyteka. Henryk je bil pisatelj in tudi Voytek se je pozneje lotil pisanja. Henryk je bil uporniški otrok in že kmalu po selitvi v mesto se je jasno pokazalo, da je tak tudi Voytek. V nasprotju z vsemi pričakovanji pa sta začuda imela tudi podobne poglede na duhovnost.

Čeprav je bil tradicionalen kristjan, je Henryka privlačila tudi mistika, za kar je bil najbolj zaslužen rimskokatoliški filozof Pierre Teilhard

de Chardin s svojo knjigo *Pojav človeka*. Njegova kozmična teologija je sprejemala evolucijo, kar je bil morda razlog, da je veljal za odpadnika in so ga nazadnje izključili iz cerkve. Trdil je, da je vse v naravi prepojeno z božjo voljo ali dušo. »Doživljanje narave je bilo zame nekaj čudovitega,« je dejal Voytek. »Spoznal sem, da je vse, kar me obdaja, duhovno in neizmerno lepo, skozi doživljanje te lepote pa sem zlahka sprejel Boga, kot ga je videl Chardin.« Na nek način se je Voytek tako prvič srečal z načeli, ki se najpogosteje povezujejo z budizmom, čeprav jih je opisal rimskokatoliški filozof in jezuitski duhovnik, ki je nehote postal duhovni vzor tako očetu kot sinu. Voytek je bil resda še mlad, a so mu močne pozitivne izkušnje z duhovno platjo narave dale samozavest in izhodišča za kritiziranje tradicionalnih krščanskih konceptov.

Njegov nekonformizem ni bil omejen le na cerkev. Kot pred leti oče je bil tudi Voytek v šoli upornik. Uniforme so bile obvezne, a Voytek jih ni hotel nositi. »Ja, res je,« se je zasmel. »Ampak bili so dokaj tolerantni. Ni bilo kot v Rusiji – če se nisi pojavil v modrem suknjiču, te niso vrgli ven.« V šoli se je izkazal za zelo inteligentnega, pri domačih nalogah pa je bil zelo len. »Največ težav sem imel pri poljščini.« V resnici je bila stvar malce bolj zapletena. Voytek se je zavedal literarne tradicije, iz katere je izviral, in že v mladih letih je začel kazati močno željo po pisateljstvu. V osnovni šoli je pred razredom prebral enega svojih esejev in obtožili so ga, da ga ni napisal on, ampak njegov oče. To je vzel kot pohvalo, ki ga je spodbudila, da je ogromno bral, nenehno pisal in imel visoka pričakovanja. A kljub visoko razviti domišljiji je bilo njegovo znanje slovnice, črkovanja in skladnje pomanjkljivo.

V srednji šoli je naletel na težavno profesorico. Ga. Bawolska je bila obsedena s skladnjo in slovnico. »Tipični zombi,« jo je poimenoval Voytek. Trdil je, da je bila popolnoma nedovzetna za vse, kar je odstopalo od običajnega in je bilo vsaj malo »odštekano«. Vedela je, da je Voytekov oče ugleden pisatelj s precejšnjim vplivom v poljskem literarnem združenju, kar jo je očitno vznemirjalo. Svojo jezo je stresala nad Voytekom. »Zaradi nje sem bil popolnoma paraliziran. Nič me ni naučila. Postal sem zmeden in nevrotičen. Uničila mi je zaupanje v moje pisateljske sposobnosti, in to trajno. Mislim, da si še danes nisem opomogel!« se je razburjal.

Začuda se z očetom ni pogovarjal o svojih pisateljskih ambicijah in ga nikdar ni prosil za nasvet. Svoje literarne sanje je obdržal povsem zase. Ker se ni zavedal Voytekovih umetniških nagnjenj, je Henryk ubral bolj praktičen pristop in je sina spodbujal, naj si na univerzi namesto humanističnih smeri izbere kak tehniški študij. Svet se modernizira, je trdil, in Voytek bi si lahko ustvaril izjemno kariero v znanosti. Henrykove predstave o Voyteku kot človeku znanosti so le še povečale prepad, ki je zijal med njima. Svojega sina je vse bolj dojemal kot hladnega intelektualca brez intuicije, duhovnosti in čustev, čeprav je Voytek vse to nadvse cenil. »Zanj sem bil skorajda tujec,« je dejal Voytek mnoga leta pozneje. »Odtujila sva se. Svojega očeta sem vsekakor spoštoval, nisva pa si bila blizu.« Njun odnos je zaznamovalo tragično dejstvo, da je Voyteka v resnici razganjalo od čustev in senzibilnosti, česar pa njegov oče ni videl.

V Voyteku pa se je prebujalo še nekaj, o čemer njegov oče ni niti slutil. Na srednješolskem pohodniškem izletu v Tatre se je Voytek prvič zares srečal z gorami. »Spomnim se tistega trenutka,« je dejal. »Nisem plezal. Gore sem samo opazoval. Opazoval in občudoval. Zdelo se mi je, da so žive. Tja sem spadal. Čutil sem, da sem del teh gora. Preplavila me je močna želja, da bi se mi odzvale, in bil sem skorajda žalosten, ker mi niso dale nobenega znaka.« Voytek je odkril čustveno povezavo s pokrajino, ki je močno presegala njegov razum in še povečala razdaljo med očetom in sinom.

Čeprav ga oče ni razumel, ga je Voytek vseeno bolj ali manj ubogal. Vpisal se je na univerzo, pet let študiral in diplomiral iz elektronike. A to področje ga ni niti najmanj zanimalo. Redko je hodil na predavanja in se je tik pred izpiti na hitro naučil vso potrebno snov. »Ko je bilo izpitov konec, mi v glavi ni ostalo prav nič,« se je zasmejal.

A ta prostor se je začel polniti z novim znanjem. Voytek je odkril plezanje.

Prvo srečanje s skalo je prišlo leta 1968. Elżbieta Waga oziroma Ella, kot so jo klicali, je študirala medicino na isti univerzi kot Voytek in povabila ga je, naj se ji skupaj z asistentom s fakultete pridruži pri plezanju v bližnjem plezališču. Asistent, ki ga je več kot očitno bolj kot plezanje zanimala Ella, se je zaradi Voytekove prisotnosti držal precej kisló. A nič

ni moglo pokvariti njunega otroškega navdušenja nad norenjem po stolpih Sokoliki v okolici Wrocława, kjer so se naučili plezati vsi plezalci iz tega mesta. »Ob prvem stiku s skalo se mi je zazdelo, da sem ta občutek že davno pozabil, vseeno pa je bil čudno domač,« se je spominjal Voytek. »Že po prvih treh gibih sem vedel, da bom to še počel.«

Res je bilo tako in to je počel zelo pogosto. Plezanje je postalo neke vrste past. »Mogoče se nisem zavedal, kako nevarna je ta past,« je pozneje priznal. Gotovo je občutil olajšanje, ko je dolgočasna predavanja iz elektronike zamenjala dejavnost, ki ga je mentalno in čustveno popolnoma prevzela. Ekolog E. O. Wilson je v knjigi *Consilience* zapisal, da ljudi privlačijo okolja, ki nagrajujejo njihova prirojena nagnjenja. Zdelo se je, da je bilo navdušenje nad vertikalnim svetom skale Voyteku usojeno.

V poznih šestdesetih letih dvajsetega stoletja je bilo v vroclavskem plezalnem klubu ogromno dobrih plezalcev: Wanda Rutkiewicz, Bogdan Jankowski, Krzysztof Wielicki – same bodoče alpinistične zvezde. Voytek je kmalu poskrbel za zanimivo popestritev na tej sceni. Bil je droben in mlad in s svojim napetim telesom, ki je bilo pripravljeno na akcijo, je izžareval intenzivnost. Njegova radovednost ni poznala meja in bil je izjemno pronicljiv opazovalec, kar je veljalo tako za konkretni, fizični svet kot tudi za subtilnosti čustvenih sfer. Kljub svoji senzibilnosti je v družbi dajal skorajda aroganten vtis, ki je bil v nasprotju z njegovimi hipijevskimi trakovi za lase in rožastimi srajcami. S kombinacijo naravnega talenta in privlačne zunanosti je povsod pustil močan vtis.

V lokalnem plezališču je Voytek spoznal Wando, lepo in športno mlado študentko, ki je pozneje postala najbolj slavna poljska alpinistka. Popolnoma so ga prevzele njene globoke oči in vesel nasmeh, kar pa je trajalo le nekaj tednov. Njegove misli je okupiralo nekaj drugega: granitna skala pod njegovimi prsti.

Voytek ni bil polnopraven član plezalne scene, vsaj zaenkrat še ne. Plezalni klub je imel stroga pravila in Voytek si je že pridobil ugled človeka, ki se požvižga na pravila. Na klubu so vztrajali pri teoretičnih in praktičnih tečajih za svoje člane, poleg tega pa so organizirali tudi izpite za različne nivoje znanja. Brez nadzora si lahko plezal, ko si opravil določeno število teh izpitov. Vsak mladi plezalec je moral imeti knjižico vzponov, v katero

si je vpisoval smeri in soplezalce. To je zagotavljalo logičen, postopen prehod od začetnika do mojstra. Ko si dosegel določen nivo znanja, si lahko samostojno plezal v Tatrah. Naslednja stopnja so bile Alpe.

Za takšne stvari Voytek ni imel potrpljenja. Zanimalo ga je samo plezanje. Gibanje v vertikali, tekoče in v popolnem ravnotežju. Občutek strukture skale pod prsti, njene toplote, upora. Igral se je s tehnikami, potrebnimi za ohranjanje stika s temi navpičnimi in previsnimi površinami. Oblikoval je svoje telo, dokler ni bilo vitko in napeto, saj je vedel, da je telo njegov inštrument, njegov medij v tej na novo odkriti strasti. Plezal je in plezal in plezal.

To iskanje popolnosti je šlo mimo Poljske alpinistične zveze (PZA); Voytek se ni udeleževal njihovih tečajev in izpitov in niso mu podelili nobenega uradnega naziva. Vseeno pa je bil ob odhodu z univerze, od koder je prinesel diplomo, ki je ni hotel, eden najboljših skalnih plezalcev na Poljskem. Zaradi tekočega, intuitivnega, naravnega pristopa do plezanja se ga je kmalu prijel vzdevek Žival.

DVE

Alpinistični vajenec

Če hočeš goro spoznati, moraš na njej prespati.

– Tom Longstaff, *This My Voyage*

Dan za dnem je deževalo. Voytek je poležaval v šotoru, zavil v tanko odejo. Glavo je naslanjal na svoj preprost, obrabljen nahrbtnik, in občasno pogledal ven, če je naliv morda popustil. Ni. Poletje 1968 je bilo eno najbolj mokrih, kar so jih zabeležili v zgodovini meritev na Poljskem, in prav tisto poletje, ko mu je bilo enaindvajset let, si je Voytek izbral za svojo prvo »sezono« v Tatrah, čudovitem gorstvu na meji med Poljsko in Slovaško.

Tatre so najvišji del Karpatov in na obeh straneh meje so zaščitene z narodnim parkom. Strme senčne doline, ki jih prekrivajo bujne bukve, čez smrekove gozdove in rušje prehajajo v valovite gorske travnike, ki se raztezajo v neskončne daljave pod prepadnimi, kot nož ostrimi grebeni, po katerih poteka meja. Po vseh Tatrah so speljane neusmiljeno strme poti, ki potekajo čez visoke, ozke prelaze in povezujejo globoke doline. A njihova strmina se ne more primerjati s strmino samih gora, ki z ostrih vrhov v enem zamahu padajo neposredno v dolino.

Plezalno središče poljskih Tater je dolina Morskie oko. Nad bleščečim, raznobarnim jezerom istega imena se dviga amfiteater nad vse impresivnih vrhov, kot sta na primer Mnich (Menih) in Kazalnica (Prižnica). Ime jezera izhaja iz starodavne legende, po kateri naj bi bilo s skrivnostnim podzemnim prehodom povezano z morjem. Tatre so odete v cel kalejdoskop barv, ki se spreminjajo v skladu z letnimi časi: iglavce krasijo

živahni odtenki zelene, gorski travniki žarijo v toplih niansah zlate in rdečkastorjave, navpične granitne stene pa krasi globoka, bogata, temno siva barva. Toda leta 1968 Voytek ni videl te lepote. Videl je samo dež.

Šotor je postavil samo 800 metrov stran od legendarne kočice pri jezeru Morskie oko in prav gotovo je hrepenel po udobju in toplini, za kateri je vedel, da ju nudi. A denar za sezono v Tatrah je zaslužil z inštrukcijami matematike, kar je bilo dovolj za celo poletje šotorjenja, ne pa tudi za relativno razkošje kočice.

V dolino je prispel skorajda praznih rok. Ni imel vrvi in plezalnega pasu. A izkušenejši plezalci so znali ceniti njegovo zavzetost in talent in posodili so mu manjkajočo opremo, tudi dovolj dolg kos vrvi, iz katerega si je napravil prsni pas. Voytek se je naučil plezati na granitu podobni kamnini v okolici Wrocław, in ko je videl, da ji je čisti granit v Tatrah podoben, mu je samozavest narasla. »Žival« je odkrila mnogo večje igrišče, kjer je lahko plezala ter uživala v moči in drznosti. To je poimenoval »najbolj radostna, živalska igra«. Radostilo ga je med drugim tudi to, da je bil očitno najboljši plezalec v dolini.

Ocene smeri so bile v tistem času precej nižje od današnjih; najtežji vzponi so bili ocenjeni s VI. stopnjo, kar je primerljivo s 5c po francoski lestvici. Voyteku, ki ga je krasil izjemen naravni talent, smeri niso predstavljale težav. Plezal jih je brez naprezanja. Bil je najboljši in ta občutek mu je bil všeč. »Če sem iskren, moram priznati, da mi je ego precej zrasel,« se je smejal leta pozneje. »Bil sem občudovan in potem sem seveda želel še več. To je ta past. Z leti sem vse bolj razumel, da je to past.« A takrat, pri svojih enaindvajsetih, se niti najmanj ni zavedal nobenih pretečih pasti.

V plezališčih je plezal predvsem z varovanjem od zgoraj, kar je bilo v tistem času na Poljskem ustaljena norma. V Tatrah pa se je moral naučiti brati teren, ne samo kar se tiče plezanja, ampak tudi nameščanja varovanja, ki bi ga ustavilo v primeru padca. Kje so najlažji prehodi? Kam bi lahko zabil klin? Voytek je pokazal, da se hitro uči. »Tako si lahko videl, kako stvar deluje,« je dejal. »Zagledaš razpoko in zabiješ klin. Veš, da moraš pred težkim gibom zabiti klin. S tem nisem imel kakšnih težav.«

Čeprav je tisto sezono pokvarilo grozno vreme, je Voytek vedel, da je to njegova prihodnost. Ni bil sam, saj se je poljska alpinistična skupnost

razvijala z neverjetno hitrostjo. Ludwik Wilczyński, eden izmed takratnih plezalcev, je takole pojasnil razloge, da je imelo plezanje v komunistični Poljski v povojnem obdobju takšen vpliv: »V tistih letih je bilo občuti ti nenavadno mešanico zanosa, revščine, občutka ujetosti in socialne pomoči (ki je bila najslabša, kar si jo lahko predstavljate). Tako moja generacija kot generacija šestdesetih let nista občutili Stalinove strahovlade. Naš svet je bil preplavljen s smrtonosnim dolgčasom, ki je bil skorajda fizično prisoten,« je zapisal. Zato je imelo plezanje takšno moč. »Ko si prvič plezal, si odkril ... Svobodo. Vsaka dejavnost, s katero se srečaš kot začetnik, že po naravi vsebuje takšno izkušnjo. V svetu omejenih možnosti samoizražanja pa postane še mnogo bolj intenzivna. Šok, razsvetljenje in distanciran pogled na ‚socialistično realnost‘ so bili naši prvi alpinistični dosežki.«⁴

Plezalci so kmalu postali subkultura znotraj poljske družbe. Alpinist in pisatelj J. A. Szczepeński, znan kot idejni vodja poljskih plezalcev prve polovice dvajsetega stoletja, je zapisal takole: »Plezanje ni simbol ali poetična metafora za življenje – plezanje je življenje samo.«⁵ Voytek je zlahka povzel tak način razmišljanja; Szczepeńskijeva filozofija mu je bila kot ulita. Pridružil se je tej svobodomiselni skupini ljudi, ki so, ne meneč se za svoje disfunkcionalno okolje, postavili kariere na stran, neizpolnjene upe in potlačeno energijo pa so usmerili v gore in pustolovščine. Gore so jim nudile zatočišče, kjer so lahko živeli izpolnjena in samouresničujoča življenja. Tam so se lahko zanašali na vrednote, ki so bile starejše od totalitarne države – vrednote, ki so bile skupne vsem plezalcem.

Poleti 1969 je bil Voytek spet v Tatrah in plezal je kot obseden. Tisto sezono je splezal vse smeri šeste težavnostne stopnje v poljskih Tatrah. Takrat tam ni obstajalo nič težjega. Bil je v koči pri jezeru Morskie oko, ko jo je zagledal. Temnolasa lepotica, štiri leta starejša od Voyteka, je bila rekreativna plezalka iz Krakova. Imela je izrazite obrazne poteze, ženstveno postavo, topel nasmeh in pozorne oči. Ime ji je bilo Ewa Waldeck.

Ewina mati je bila Poljakinja, oče pa je bil nemški zdravnik in oficir, ki je med drugo svetovno vojno služil v Krakovu. Po nenavadnem spletu okoliščin sta Poljakinja in nemški oficir postala ljubimca. Ewa je bila njun

edini otrok. Proti koncu vojne je njen oče v boju izgubil nogo in se vrnil v Nemčijo. Mati ni zbrala poguma, da bi šla z njim, saj je bil še vedno aktiven v nemški vojski, ona pa je kot Poljakinja še vedno predstavljala sovražnika. Nekaj časa je bila sama v Krakovu, nato pa se je odločila, da bo tvegala in se pridružila soprogu. Ampak nastopile so finančne težave. Ker ni imela denarja za avtobus, je z malo Ewo v vozičku iz Krakova v Nemčijo odšla peš. To bi lahko bila čudovita zgodba, če bi se srečno razpletla. Kmalu je spoznala, da ji nemška mentaliteta nikakor ne ustreza, in z Ewo se je nerada vrnila v Krakov, kjer se je zaradi nadvse nenavadnega obnašanja znašla pod drobnogledom poljskih oblasti.

Voytek in Ewa sta bila nato pogosto skupaj v Tatrach, kjer sta plezala v dolini Morskie oko in se lotevala ilegalnih vzponov na slovaški strani meje. S kajaki sta veslala po Mazurskih jezerih in dve leti po prvem srečanju v koči pri jezeru Morskie oko sta se Voytek in Ewa poročila. Štiriindvajsetletni Voytek je spakiral nekaj kovčkov in se preselil v Krakov, kjer sta imeli Ewa in njena mati stanovanje. Kljub sreči v zasebnem življenju pa je imel Voytek težave na profesionalnem področju. Nekaj let je kot asistent delal na srednji šoli, toda tamkajšnji urnik ga je oviral pri plezanju. Našel si je novo službo v bližnji jeklarni, kjer je preizkušal tehnološko opremo. Tudi to mu ni ustrezalo. Nato se je lotil popraviljanja televizijskih sprejemnikov, kar pa je tako zasovražil, da je pozneje, ko se je pokvaril njegov televizor, za popravilo najel serviserja, namesto da bi ga popravil sam.

Njegova drža je bila podobna večini ostalih Poljakov, ki so bili razočarani nad komunističnim sistemom, pod katerim so živeli. Njihove plače so bile fiksne, ne glede na to, kako produktivni so bili, kar je povzročilo izgubo motivacije in privedlo do pasivnega odpora, ki bi državo skoraj spravil na kolena. Ljudje so energijo raje usmerili v delo na črno, prijatelje in družine.

Kljub neobetavnim službam sta Voytek in Ewa gojila ljubeč odnos, ki ga je bilo občasno treba braniti. Nekega dne se je po plezanju v plezališču nedaleč stran od Krakova Ewa odpravila v gozd na sprehod, Voytek pa je še naprej plezal s prijatelji. Naletela je na skupino mladeničev, ki so sekali drevje, in jih ogovorila.

»Hej, fantje, kaj počnete? To niso vaša drevesa.«

Bili so drzni in domišljavi in začeli so jo zmerjati in žaliti. Razjarjena se je vrnila v plezališče.

»Nekaj moraš ukreniti, Voytek,« je vztrajala.

Voytek se je strinjal. Saj so jo vendar žalili in ji grozili. Tako sta se odpravila poiskat fante, ki pa so seveda že odšli. Ewa in Voytek sta prehodila še nadaljnje štiri kilometre do železniške postaje v vasi Zabierzów nedaleč stran od Krakova, medtem ko je Ewa ves čas poročala o krivici, ki se ji je dogodila.

»Rekli so mi prasica,« se je razburjala. »Grozili so mi.«

»V redu je, zdaj je že mimo. Pomiri se,« jo je rotil Voytek.

Ko sta prišla na železniško postajo, je Ewa vzkliknila. »Voytek, Voytek! Poglej, tam so. To so tipi, ki so me nadlegovali.«

Bilo jih je pet.

Voytek je vedel, da mora nekaj ukreniti, zato je stopil do njih in jim dejal: »Užalili ste mojo ženo. Opravičiti se ji morate.« Trije izmed njih so se takoj postavili v obrambni položaj z dvignjenimi in stisnjenimi pestmi. Za koga pa se ima ta suhljati tip? Ne bi bilo treba veliko, da bi ga pognali v beg. Seveda se jim ni niti sanjalo, da je spreten bokсар, zelo okreten in močan.

Trije fantje so kmalu ležali na tleh, dva pa sta zbežala. Eden izmed njih je imel kitaro in ko ga je Voytek udaril, je z oglušujočim *poinnnnng* zletela v steno. Ko so se pobirali s tal, je Voytek videl, da so besni. Poleg tega, da jim je rnil ego, jim je nehote uničil še kitaro. V tistem trenutku je na postajo k sreči prišla skupina mladih domačinov. Videli so, kaj se je zgodilo, in pripravljeni so bili priskočiti na pomoč.

»Čas je, da greste,« so zagrozili napadalcem. »Ali pa vam bo še žal.« Prestopniki so pobrali razbito glasbilo in se pobrali s postaje.

Leta pozneje se je Voytek nasmejal ob spominu na vožnjo z vlakom nazaj v Krakov. »Ja, Ewa je bila kar prevzeta,« je dejal.

Leta 1970 sta se z Ewo vrnila v Tatre, tokrat na prepovedano slovaško stran. Prečkala sta greben v bližini doline Morskie oko in se spustila čez travnike z visoko gorsko travo in skozi rušje. Nato spet gor in čez nov greben, dolga, nerodna prečka po nestabilnem grušču in pričakal ju je ču-

dovit pogled na tristo metrsko steno Malega mlinarja (Mały Młynarz). Z njima sta bila Voytekova soplezalca Michał Gabryel in Janusz Kurczab iz Varšave, ki je kot sabljač nastopil na olimpijskih igrah. Postavni možki s čednim obrazom je bil deset let starejši od Voyteka. Trio se je lotil prvenstvene smeri, ki so jo speljali čez zloveščo vzhodno steno Malega mlinarja. S to smerjo, ki je dobila oceno VI+ in je bila tako najtežja v Tatrach, so premagali magično šesto težavnostno stopnjo. Janusz, ki je bil v tem času Voytekov alpinistični mentor, je bil idejni vodja vzpona, Voytek pa je prispeval plezalske sposobnosti, potrebne za uspeh v takšni steni.

Le eno leto po tem vzponu je Voyteka šokirala smrt dobrega prijatelja, ki mu je bil na začetku plezalne poti drugačne vrste mentor. Jasiu Franczuk je umrl leta 1971 med prvim vzponom na Kunyang Chhish na področju pakistanskega Karakoruma, ki se imenuje Hispar Muztagh. Odpravo, ki je pomenila enega prvih velikih uspehov poljskega alpinizma v Himalaji in je pokazala svetu, kako talentirani in vzdržljivi so poljski plezalci, je vodil Andrzej Zawada, ki je užival velik ugled kot vodja mnogih odprav. Ko je Jasiu padel v ledeniško razpoko nizko na gori, se je odprava skoraj sesula. A po čustvenem pogrebu so nadaljevali. Bolj kot plezalne sposobnosti so Voyteku v spominu ostale njegove človeške lastnosti. »Bil je izjemen,« je dejal Voytek. »Pošten do sveta. Odličen občutek za pravičnost. Neverjetna skromnost. In bil je tako naraven.« Bil je tri leta starejši od Voyteka in krasili sta ga preprostost in poštenost, za kateri se je zdelo, da mu omogočata neposreden dostop do resnice. Voytek ga je grozno pogrešal, še posebej, ker po selitvi v Krakov ni imel rednih stikov z družino in sta z očetom postala še bolj odtujena.

Plezanje in potovanja so pomagali zapolniti praznino. Poljska alpinistična zveza (PZA) je v sodelovanju s francosko šolo smučanja in alpinizma (ENSA) s sedežem v Chamonixu organizirala številne obiske Alp. Izbrali so najboljše poljske plezalce in jim plačali prevoz, poleg tega pa so vsakemu dali nekaj denarja (v vrednosti približno dvesto dolarjev) za stroške bivanja v Franciji. Ker so običajno odhajali za cel mesec, so morali zelo paziti, da jim je ta znesek zadoščal. Večino hrane so prinesli iz Poljske, taborili pa so ilegalno, saj bi plačevanje kampov hitro izsušilo njihove finance. Toda preden so lahko zapustili Poljsko, so morali zapro-

siti za dostop do svojih potnih listov, ki so jih oblasti hranile na varnem. Potni list si lahko dobil samo na podlagi uradne utemeljitve potovanja v tujino in postopek je pogosto trajal tudi več kot mesec dni. Na PZA sploh niso vedeli, da se Voytek odprav v Alpe udeležuje brez ustrezne formalne podlage, saj si ni pridobil uradnega naziva »alpinist«, kot je zahteval ne-fleksibilni sistem, ki ga je vzpostavila zveza.

V Tatrah je Voytek nadaljeval z ilegalnimi podvigi in po mili volji je plezal tako na poljski kot na slovaški strani. Vsakič, ko je prečkal državno mejo, je napravil prekršek. »Prikradli smo se čez prelaz, sestopali pet ali šest ur, da smo prišli do smeri, nato pa spali pod previsi,« je pojasnil. Poljski plezalci so bili že po naravi uporniški, zato so takoj zgrabili priložnost za plezanje na prepovedanem ozemlju. Toda obmejni vojaki so svoje delo jemali zelo resno in vsak plezalec je bil kdaj zasačen. Tudi Voytek ni bil izjema.

»Enkrat sem se odločil za lažjo pot in se spustil do reke,« je pripovedoval. »Želel sem jo prečkati, a točno na sredini sem zaslišal poljsko obmejno patroljo. ‚Stop, stop, stop. Miruj.‘ « Vsak poskus bega bi bil brezupen. Bil je naložen z opremo, sploh pa ni imel kam zbežati. Obrnil se je, se predal in naslednji dve noči preživel v ječi. Zapor je zlahka prestal, resne težave pa mu je povzročala uradna zahteva, da se mora naslednja dva meseca enkrat tedensko zglasiti na vroclavski policijski postaji. Voytek ni več živel v Vroclavu in vso plezalno opremo je imel v šotoru v Tatrah, tako da je moral vsak teden potovati iz hribov v Vroclav in nazaj. Kakšna potrata denarja! Kakšna izguba časa! A temu se ni mogel izogniti in vestno je hodil sem in tja, dokler se mu kazen ni iztekla.

Na enem izmed teh obiskov so ga policisti posedli in začeli izpraševati. Niso jih zanimala nedovoljena prečkanja meje, ampak Voytekova potovanja v tujino. Vljudno in celo prijateljsko so ga prosili, naj jim opiše vse dejavnosti ali obnašanje plezalskih tovarišev, ob katerih mu je morda bilo »neprijetno«. Voytek je ubogljivo kimal, čeprav ni niti pomislil, da bi sodeloval. Na naslednjem srečanju, ko jim spet ni imel kaj povedati, so bili policisti malce manj prijazni in mimogrede so navrgli, kakšne težave se včasih pojavijo pri pridobivanju potnih listov za potovanja v tujino. S plezalci se ni bilo težko pogajati, saj jim je sodelovanje prinašalo veliko

koristi – potovanja v tujino –, v nasprotnem primeru pa so morali resno računati na možnost, da bodo državne meje za njih zaprte.

Voyteku je bilo jasno, da je to prikrita grožnja njegovi svobodi. Kaj naj stori? Nikdar ne bi mogel vohuniti za soplezalci, obenem pa se je tudi zavedal, kaj v zameno za potovanja izven države pričakujejo oblasti. Rešitev ga je prešinila kot strela z jasnega. Plezal bo izključno v Tatrah in zato mu ne bo treba opazovati soplezalcev in o njih poročati oblastem. Upal je, da bo tako naredil konec tem nadležnim sestankom. Ko je svoje stališče pojasnil policiji, so se strinjali, da je predlog sprejemljiv. Imeli so le še eno zahtevo: tega pogovora ni bilo in o njem ne sme nikdar govoriti.

Voytek se je strinjal, njihove zahteve pa seveda ni upošteval. Vedel je, da ni edini. Policija je stopila v stik z mnogimi alpinisti, ki so potovali v tujino, zahtevali pa niso le informacij o tem, kaj se dogaja »tam zunaj« v svobodnem svetu, ampak tudi vohunjenje za soplezalci. Nekateri so ubogali, večina pa ne. Voytek je spadal med tiste, ki niso.

Voytek je naslednji dve zimski sezoni preživel v Tatrah in standarde zimskega alpinizma pognal v neslutene višave. Spal je v skromni koči za plezalce pod kočo pri jezeru Morskie oko. Ker je prišel ravno v času božičnih praznikov, je bila koča polna alpinistov z vseh koncev Poljske. Tla na hodniku so bila prekrita s kupi smrdljivih spalnih vreč, po sobah pa so bili alpinisti natlačeni kot sardine. Osrednji prostor je grel štedilnik na drva, po mrzlih kotih pa je vlekel prepih. Vzdušje je bilo vseeno prijetno in družabno. »V tistih dneh med poljskimi plezalci ni bilo tako veliko sporov,« je pojasnil Voytek. »Seveda se je tu in tam kdo s kom skregal, a na splošno smo se dobro razumeli. Bili smo prijatelji.« Čeprav je bila uporaba gorilnikov na starih lesenih tleh prepovedana, so vsi kuhali planinske čaje z alkoholnimi dodatki in krepke zimske juhe. Tuširanje je bilo možno le po predhodnem dogovoru z oskrbnikom, ki je moral zagreti vodo. Večina se je raje odločila za umivanje z ledeno mrzlimi brisačami.

Zimsko plezanje ni bilo v Tatrah nič novega. Poljski plezalci so že dolga leta obiskovali z mahom, travo in ledom prekrte stene, kjer so v zahtevnih razmerah in ostrih vremenskih pogojih preizkušali svoje znanje in vzdržljivost. Znana imena poljskega alpinizma, kot so Andrzej Heinrich,

Eugeniusz Chrobak in Janusz Kurczab so se tu učila umetnosti trpljenja v zimskih razmerah, ki jim je pozneje v Himalaji, Hindukušu in Karakorumu prišla še kako prav. Zimsko plezanje je bilo v Tatrah pravzaprav skoraj tako popularno kot plezanje v letnih razmerah. »Kdo je opravil prvo zimsko ponovitev?« je bilo slišati prav tako pogosto kot vprašanje: »Kdo je opravil prvenstveni vzpon?« Ko se je Voytek lotil zimskega alpinizma, je svoje izredne sposobnosti skalnega plezanja prilagodil edinstvenim razmeram, značilnim za zimske Tatere, s tem pa razbil vse predstave o tem, kaj naj bi bilo možno preplezati pozimi.

Smeri, ki so večinoma potekale po mešanem svetu, so zahtevale nenehno menjavanje tehnik skalnega in lednega plezanja. Zimski vzponi v Tatrah so bili znani kot zelo težavni in več dejavnikov je prispevalo k njihovi izjemni psihični zahtevnosti: malo možnosti za nameščanje varovanja, slaba sidrišča in zahtevna orientacija. Te smeri so bile že poleti precejšen zalogaj, Voytek pa je hitro ugotovil, da so pozimi še bolj resne.

Plezal je tako, da je z debelimi rokavicami s skale najprej očistil puhast sneg, da bi odkril kakšno razčlemba, ki bi jo lahko izkoristil – majhno poličko, na katero bi lahko stopil z derezo, ali pa ozko navpično razpoko za klin. Nato se je iztegnil in zamahnil s cepinom; iskal je pomirjujoč zvok, ki je nakazoval, da je cepin dobro zagrabil v led ali zmrznjeno travo. Če mu ni uspelo, je z rokavicami grebel dalje, dokler ni prepričal starodavnega tatarskega granita, da mu je dal še eno priložnost. Zlahka se je pripetilo, da se je naslednji udarec z lednim kladivom odbil od skale, skrite pod majhno zaplato snega. Njegovo ravnotežje je bilo za trenutek ogroženo, nato pa se mu je uspelo umiriti in ponovno zamahniti. Dvignil je nogo in derezo previdno postavil na očiščen stop. Prenesel je težo. Se postavil v ravnotežen položaj. Obdržal stik s steno. Poiskal naslednjo razčlemba. Na ta način se je počasi prebijal proti robu stene, uro za uro, ki jih je bilo v tistih kratkih zimskih dneh na voljo bolj malo.

Plezanje zaledenelih slapov kot samostojna športna panoga takrat še ni bilo uveljavljeno, a med poprhano skalo in zaplatami zmrznjene trave je pogosto naletel na odseke skoraj vertikalnega ledu. Opremljen z derezami, cepinom in lednim kladivom je moral Voytek plezati zelo previdno in počasi. »Potrpežljivo sem s cepinom sekal stope in oprimke, se dvignil,

izsekal nove stope in oprimke in to ponavljal v nedogled,« je pojasnil. Kljub enoličnemu in dolgotrajnemu plezanju ga je strm led privlačil. »To je bil izziv,« je dejal. »Bilo je nenavadno in zanimivo. In bolj kot je bilo abstraktno, bolj sem bil očaran.«

Nekaj prijateljev je vedelo, da načrtuje prvi zimski vzpon po direttissimi v steni Kazalnica Mięguszowiecka, ki je takrat veljala za najtežji zimski cilj v Tatrah. Direttissima je slovela tako po slabih razmerah kot po slabem varovanju. V spodnjem delu stene so prevladovali zmrznjena trava in posamezni odseki skale, višje zgoraj pa se je razmerje spremenilo in črn granit je bil le ponekod prekrit z zaplatami zmrznjene trave. Plezanje v tej zlovešči steni je bilo zelo zahtevno: ocena VI, A2-A3. Kombinacija teh dejavnikov je bila za Voyteka nadvse privlačna, a ni bil edini, ki se je zagledal v to smer.

Ko je s tremi soplezalci marca 1971 prispel v dolino Morskie oko, je videl, da je v direttissimo že vstopila naveza. Njen vodja je bil Jerzy Kukućzka, ki so ga vsi poznali pod vzdevkom Jurek. Voytek se spomni, da je bil rahlo nejevoljen in se je počutil izigranega, saj je domneval, da so njegove namere pricurjale do nepravih ljudi. Nastala je dirka za direttissimo in zdelo se mu je nujno, da v njej sodeluje. »Direttissima je bila v modi,« je pozneje pojasnil. »Tega sem se zavedal in zato me je privlačila.«

Jurek ni imel sreče z vremenom. Prvi dan plezanja je začelo snežiti. Po steni so se kmalu začeli sipati pršni plazovi in njegova naveza se je umaknila. Naslednji dan se je vreme izboljšalo, a potrebovali so počitek. V smer je vstopil Voytek. Jurek je v dveh raztežajih pustil fiksne vrvi; Voytekova naveza jih ni uporabila, so pa vpeli nekaj klinov, ki so že bili v steni. Drugi dan plezanja, ko so dosegli srednji del smeri, so zagledali Jurekovo navezo, ki je ponovno dostopala pod steno. Voytek je splezal čez previsni del smeri in ko se je prebijal čez tehnično zahtevne plošče višje zgoraj, se je vreme ponovno skazilo. Znašel se je v primežu snega in vetra in plazovi pršnega snega so mu grozili, da ga bodo pometli z gladke skale.

Od spodaj je zaslišal Jureka. »Hej, vreme je zelo slabo. Nam lahko spustiš vrvi? Jih lahko uporabimo?« Bili so v težavah in navkljub prijateljski tekmovalnosti, ki je vladala med navezama, jih niso mogli pustiti na cedilu. Voytek je privolil in nadaljeval s plezanjem. Osredotočil se je

na delikatno ploščo in naraščajočo moč plazov, nato pa je zaslišal čuden zvok, ki je prišel od daleč spodaj. »Krik je bil grozljiv. Z visoko frekvenco. Skoraj živalski. Potem pa sem zaslišal dva ali tri zamolke udarce. Seveda sem se ustrašil.« Skrbelo ga je, da se je spodaj morda zgodilo kaj resnega, a v tistem trenutku se s tem ni mogel ukvarjati. Bil je v nevarnem položaju. Sidrišča niso bila zanesljiva, v zadnjem raztežaju pa je varovanje lahko namestil sila redko. V primeru padca bi se najverjetneje izpulilo tudi sidrišče. Napake si preprosto ni mogel privoščiti. »Prisilil sem se v nekakšno brezbržnost in na vse pretege sem poskušal iz glave pregnati misli o morebitni katastrofi,« je dejal. Nekaj minut pozneje, ko je bil v malenkost bolj stabilnem položaju, je poklical soplezalca Tadeusza (Tedija) Gibińskega.

»Hej, Tedi, kaj se je zgodilo? Kaj se dogaja tam spodaj?«

»Hudiča, ne vem,« je zamomljal Tedi.

Voytek je sumil, da gre za laž, s katero ga želi soplezalec zaščititi, zato je nadaljeval s plezanjem, dokončal raztežaj in uredil naslednje sidrišče. Ko se mu je Tedi pridružil, sta se odločila, da zaradi slabega vremena, ki se je medtem povsem razdivjalo, ne bosta nadaljevala s plezanjem in bosta bivakirala. Prostora je bilo premalo za sedenje, zato sta vso noč stala, se stiskala in drgetala, da ju ne bi preveč zeblo. Tudi ponoči sta od spodaj slišala krike. Voytek je Tedija tiho prosil, naj mu pove, kaj se je zgodilo. Malo pred zoro mu je Tedi le povedal resnico.

»Piotr Skorupa je umrl. Padel je proti Črnemu jezeru.«

Pozneje sta izvedela, da se je Piotr vzpenjal po Jurekovi vrvi s Prusikovim vozlom, kar je bila pred iznajdbo prižem najbolj uveljavljena tehnika. S pomočjo Prusikovega vozla lahko plezalec pleza po vrvi, zdrsniti pa ne more. Vozel potisne čim višje, stopi v zanko, ki je prav tako pripeta na vrv, in jo obremeni. Nato potisne višje drugo zanko in prenese težo nanjo. Tako se počasi vzpenja po vrvi, ne da bi se sploh dotaknil skale. Piotr je bil tik pod Jurekom, ki mu je že ponujal roko, da bi mu pomagal do stojišča, kjer ga je čakala topla juha. Iz neznanega razloga je Piotr prijel za Prusikov voz, namesto da bi ga potisnil višje. S tem ga je razbremenil in ker voz ni bil več napet, je začel drseti. Piotra je zagrabila panika. Vozla ni spustil, kar bi padec takoj zaustavilo, ampak ga je še naprej držal. Drsel je vse nižje po zaledeneli vrvi in takrat je Voytek zaslišal njegov prvinski krik, nato pa

je zdrknil s konca vrvi in padel na zaledenelo jezero. To je bilo prvič, da je Jurek izgubil soplezalca. A žal ne zadnjič.

Zgoraj v steni je bil Voytek v težavnem položaju. Bila sta že visoko nad previsi in spust po smeri je bil praktično nemogoč. Ko je njuna trda, zamrznjena telesa dosegla jutranja zarja, sta s Tedijem vedela, da morata nadaljevati navzgor. Čakala sta ju še dva naporna raztežaja. Ampak tragedija ju je pretresla in bila sta prestrašena. Napredovala sta tako grozno počasi, da sta morala v steni prestatati še eno noč. Po petih dneh sta nazadnje le izplezala in sestopila do jezera Morskie oko, kjer so ju pričakali in vzeli medse zaskrbljeni plezalci iz koč. Občutek olajšanja je bil pomešan z žalovanjem, ki je pokvarilo veselje ob prvem zimskem vzponu.

Decembra istega leta se je Voytek vrnil, trdno odločen, da bo opravil prvi zimski vzpon v smeri *Ściek (Kanal)* v isti steni, kjer potekala tudi direttissima, ki je preplezal prejšnjo sezono. Ko je po prihodu v dolino Morskie oko oznanil svoj načrt, se je izkazalo, da ima še ena naveza popolnoma iste cilje. Spet tekma. Voytek se je takole spominjal takratnega vzdušja: »Bilo nas je veliko in za nekatere smeri se je razvila huda tekma. A to je bila zdrava, športna tekmovalnost.« Ludwik Wilczyński, ki je bil pozneje Voytekov soplezalec, se spominja, da tekmovalnost ni bila omejena le na prve zimske vzpone. V koči so se vsi postavljali z vzgibi na eni roki in Voytek ni bil nič manj tekmovalen od drugih. Kvečjemu še bolj.

Voytekova naveza je smer *Kanal* zmogla v šestih dneh: štiri dni so porabili za fiksiranje vrvi, dva dni pa so plezali. Ko so se po vzponu opotekali proti koči, so zaslišali kričanje in petje. V temo se je razlegala glasba. »Gore so se tresle,« se je zasmelaj Voytek. Pozabil je, da je novo leto. Koča pri jezeru Morskie oko je bila nabito polna plezalcev, vodka je tekla v potokih in donela je glasba. Vzpon so proslavili na tipično poljski način, naslednji dan pa so tiho trpeli.

Naslednjo zimo je opravil prvi zimski vzpon v smeri *Pajaki (Pajki)*, VI, A3, leta 1973 pa še v smeri *Superściek (Super kanal)*, V, A2, 90° v ledu. Plezalci so se še posebej bali smeri *Kanal* in *Super kanal*, v katerih so bili dolgi odseki ledu. Ta del stene, ki je bil poleti ves čas moker, se je pozimi spremenil v veliko ledeno ploščo. Oprema za ledno plezanje je bila zelo preprosta in plezalci niso imeli zatičev ali metuljev, tako da so za varova-

nje uporabljali samo kline in nekakšne ledne vijake, ki so spominjali na velike igle z navojem. Druga nevarnost, ki je pretila tem smerem, pa so bile ogromne količine snega, ki so se višje zgoraj kopičile v soteski, imenovani Sanktuarij.

Kot vsi drugi poljski plezalci je tudi Voytek svoje smeri beležil v knjižico vzponov. Na začetku si je redno zapisal vsak vzpon, a že kmalu ga to ni več zanimalo. Minila so cela leta brez enega samega vpisa. Še naprej pa je, zanimivo, dokumentiral vse svoje bivake (prenočevanja v hribih, včasih tudi brez zavetja, ki so bila pogosto nenačrtovana). Zakaj? »Bili so mi zanimivi,« je pojasnil. »Bolj od samih vzponov.« Poleg tega, da so mu bili zanimivi, pa se je Voytek tudi zavedal, da pomenijo dragocene učne izkušnje. »Najbolj pomembne izkušnje, pridobljene v teh zimskih vzponih v Tatrah, niso bile povezane z mrazom ali tehniko,« je nadaljeval. »Vzponi so trajali najmanj tri dni in moral si se naučiti, kako si na gori ustvariti udobje. Naučili smo se, kako živeti na gori in kakšni so udobni in varni bivaki. To znanje smo kasneje prenesli v Hindukuš in Himalajo. Običajno sem bil sproščen in sem užival v čudovitih razgledih,« se je spominjal Voytek. »Nadvse rad sem bivakiral.«

Ni bil edini. Med najboljšimi poljskimi plezalci je bilo bivakiranje tako priljubljeno, da so začeli v tem tekmovati. Izoblikovala so se pravila igre: bivaki v šotorih niso bili dovoljeni; uporaba bivak vreče je pomenila odvzem točke; največ so bili vredni bivaki, pri katerih so plezalci samo vtaknili noge v nahrbtnik. Za najboljšega se je izkazal Andrzej Heinrich, himalajec, ki je slovel po nepopustljivosti in si je nabral na stotine bivakov.

Zimsko plezanje v Tatrah je bila najbolj cenjena oblika alpinizma na Poljskem, saj je zahtevalo boljšo pripravljenost in psihično trdnost kot letni vzponi. Z opremo, ki so jo imeli na voljo, v teh zahtevnih zimskih smereh niso mogli biti hitri. Poleg tega pa niti niso imeli razloga za hiteenje. Voytek je globoko cenil to tanko mejo med varnostjo in nevarnostjo, občutek pustolovščine in raziskovanje vertikalnega sveta, pa tudi svojih omejitev. Čeprav ni bil kralj bivakov, so mu zimske noči v strmih tatrskih stenah pomenile ogromno.